

Seijst 1997-I : bulletin ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van Zeist, uitgegeven door de Van de Poll-Stichting

<https://hdl.handle.net/1874/9664>

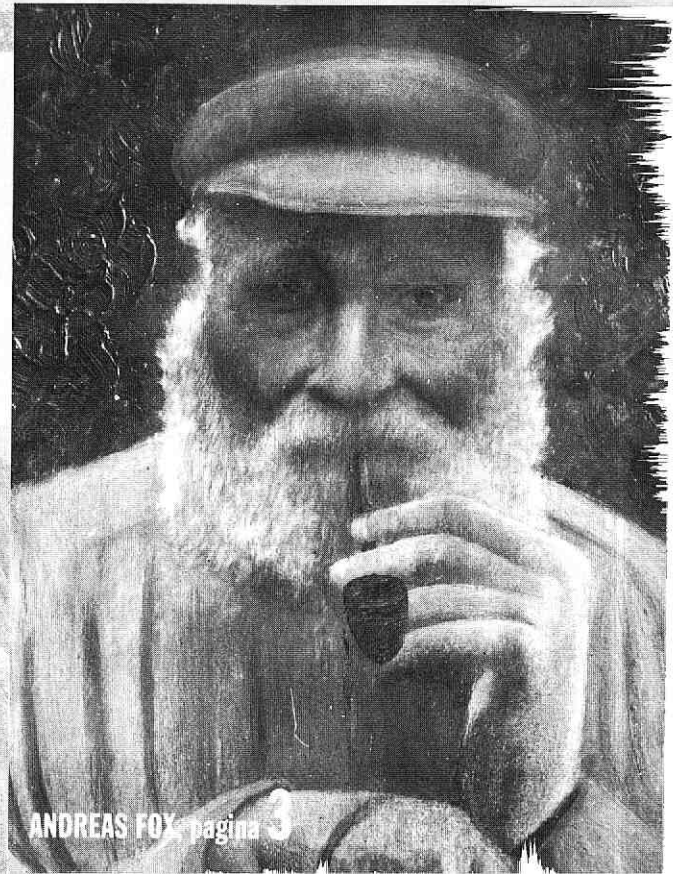
Seijst

Dinsdag 11 December 1888 is 11 uur
in na te melden Tolhuis, publiek verkoopen
HET TOLHUIS,
staande te Zeist, aan den Wondenbergschen
straatweg nabij de Nieuwe Krakeling,
tot AFBRAAK,
in 3 perceelen.
Op dag t
Aanwijzi

ingezet door Pieter Kn
te recht voor
afgeleid door Aris Mij
toenbakker te Nieuw
oecewezen aan Mij.law
ngezet door Hendrik
em.ontvanger en mole
bevelaken voor
ingezind door Anthoni

BULLETIN UITGEGEVEN DOOR DE VAN DE POLL STICHTING

- ◆ Tollen langs de wegen van Zeist (5)
- ◆ De azijnkar naar Zuidwolde
- ◆ De geschiedenis van Villa Blanda
- ◆ Jaarverslagen over 1996

ANDREAS FOX, pagina 3

1997 - I

TOL-TARIEF,

in bij. Koninklijk Besluit van 13 October 1888, no. 110, op
G.A.D.A.M.W.E.G. van ZEIST naar het Huis TEN HELDE

Tol Plaats of Markt	1.005
van Horigehout of Eenl.	1.01
Eenl. Schape of Varken	1.01
o. Lichte Schape of Varken, sterker dan 50 stuks, in 1000	0.50
van Hek, Een of Twee gesponnen van con Rijk- of Vreemde	0.04
van Eenl. van 1000 van con Rijk- of Vreemde	1.05
o. van 1000 van con Rijk- of Vreemde	0.17

Seijst

Bulletin ter bevordering
van de kennis
van de geschiedenis van Zeist

ISSN 1383-2867

Verschijnt 4 maal per jaar; 27e jrg., maart 1997, nummer 1. Drukwerk: Drukkerij Gregorius. Vormgeving en lay-out: Frédéric Ruys, Fréphitophe Prod. Zeist

REDACTIECOMMISSIE

Dhr. J. Fluitman (voorzitter), dhr. J.A. van den Dikkenberg (hoofdredacteur), dhr. F. Ruys (vormgever), mevr. A. Bal (secretariaat) en de heren M. Roeder en Th. Ruys.

REDACTIEADRES

Nepveulaan 87, 3705 LC Zeist
Telefoon (030) 696 13 06

POSTADRES VAN DE POLL-STICHTING

Postbus 342, 3700 AH Zeist
Gironummer 384 03 83

BEZOEKADRES DOCUMENTATIECENTRUM

Slot Zeist, Zinzendorflaan 1. Telefoon (030) 692 17 04. Geopend op dinsdag van 10.00 - 12.00 uur en iedere eerste zaterdag van de maand van 14.00 - 16.00 uur.

3. Den weg naar Den Dolder, door L. Visser
Tollen langs de wegen van Zeist (5)
7. Zeist is méér..., V. van der Burg
Jaarverslag van de voorzitter
8. Een museum, J. Verbeek
Jaarverslag van de secretaris
11. SEIJST heet voortaan Seijst, J. van den Dikkenberg
Jaarverslag van de redactiecommissie
12. De expositie van rijke collecties, J. Verbeek
Jaarverslag Beheer collecties & Documentatiecentrum
13. Videovoorstellingen, J. van Zoonen
Jaarverslag van de commissie audiovisuele collecties
15. Vier decennia voor 8 eeuwen, V. van der Burg
Jaarverslag van de publicatiecommissie
16. Vergeten collecties, K. Veenland-Heineman
Jaarverslag van de tentoonstellingscommissie
18. Villa Blanda
Geschiedenis van een herenhuis

En verder...

De berichten uit de Van de Poll Kamer, de actuele ledenstand, verslag van lezingen en excursies en de activiteitenagenda voor 1997.

Op 1 augustus 1858 schreef de Commissie van Administratie over den weg naar Den Dolder de volgende brief aan "Allen, die belang hebben bij het welvaren van de gemeente Zeijst en bij de verbinding van het Gooiland en omstreken met Zeijst en omstreken.

Den weg naar Den Dolder

"De ondergeteekenden hebben het voornemen opgevat om den weg, loopende uit den Amersfoortschen straatweg, nabij het huis ter Heide, naar den Dolder als grindweg aan te leggen, omdat zij de overtuiging hebben, dat deze onderneming voor de gemeente Zeijst en omstreken, eene aanmerkelijke verbetering zal zijn; tot heden toch kan men zeggen, dat er geene behoorlijke communicatie bestaat tusschen Zeijst en het daar bij behoorende gehucht den Dolder en dat de gemeente Zeijst alzoo afgesneden is van de directe gemeenschap met Soestdijk, Baarn, Eemnes, de Vuunsche, Hilversum, 's-Graveland en het geheele Gooiland. Daar echter deze onderneming aanzienlijke kosten zal vorderen, hebben de ondergeteekenden gemeend, zich als Commissie van Administratie tot aanleg van dien weg te moeten vereenigen, ten einde eene

poging aan te wenden de daarvoor benoodigde gelden te verzamelen. Reeds een twintigtal jaren geleden is er sprake geweest van den aanleg van eenen Macadamweg daar ter plaatse en toen was men reeds doordrongen van de behoefte aan een verbeterde communicatie, doch destijds is het de Commissie niet mogen gelukken deze zaak tot stand te brengen, uit hoofde van de geringe deelneming in deze onderneming; thans echter bestaan er gunstiger omstandigheden die de commissie aanleiding hebben gegeven met vertrouwen hun plan U voor te leggen. Voor den aanleg van den weg naar den Dolder is volgens begroting door eenen deskundige opgemaakt p.m. f12.000,- benoodigd; tot dekking dezer kosten is besloten U voor een gelijk bedrag een renteloos voor schot te vragen, welk voor schot bestaan zal uit acht en veertig

aandeelen, ieder groot f250,- met eene jaarlijksche aflossing van minstens één aandeel; welke jaarlijksche aflossing van een aandeel groot f250,-, aanvangende met 1 januari 1860, door de gemeente Zeijst is gegarandeerd. Het is alzoo geene gift met ijdele beloften, welke gevraagd wordt; het is een voorschot, waarvan slechts de renten tijdelijk gemist worden; aan deze wijze van geldlening is toch ver de voorkeur te geven boven die eener geldlening met toezegging van renten en aflossing, waarvan voor af de niet nakoming van een en ander is te voorzien daar door gaans de opbrengst van het tolgeld ter nauwemoed toereikende is tot instandhouding van den weg; bij deze onderneming echter staat het Kapitaal vast na de toezegging van garantie door het Gemeentebestuur van Zeijst; eene omstandigheid, voor den geldschieder van

zeer veel gewigt en waarvan de Commissie gemeend heeft gretig gebruik te moeten maken, daar, ingeval onverhoopt de poging der Commissie thans niet mogt slagen, het twijfelachtig schijnt, of bij eene volgende gelegenheid eene dergelijke gunstige beschikking te voorzien is.

Het is alzoo met vrijmoedigheid en vertrouwen op den goeden uitslag, dat de Commissie deze zaak aan Uwe gunstige overweging aanbeveelt, met opwekking tot milde bijdragen.

De Commissie van Administratie over den weg naar Den Dolder;

A. Walraven Fisler,

Mr. P. N. de la Court,

Jhr. K. Ram. H.A. van der Wall Bake,

Jhr. mr. Bosch van Drakestein,

W.D. Schas. (burgemeester van Zeist).

Mede dankzij een subsidie van f 1000,- van de provincie Utrecht lukte de onderneming deze keer wel. Bij koninklijk besluit van 24 november 1859, nr. 49 werd vergunning verleend voor de aanleg van deze 'kunstweg' en voor het heffen van tolgeden. Op 14 januari 1860 vond de aanbesteding

plaats van "het opmaken en met puin en grind aflekkelen van den weg, strekkende van den grooten weg der 1e klasse van Amersfoort, nabij het Huis ter Heide, tot aan den straatweg van De Bilt naar Soestdijk nabij den Dolder, over een lengte van 5.200 ellen".

Het werk werd gegund aan de laagste inschrijver, Gerrit Keij te Zevenhuizen voor f 13.100,-. Het tolhuis, ongeveer ter hoogte van Hotel Hiensch, werd voor f 835,- door timmerman R. van Es te Vuursche gebouwd. De eerste tolgaardster was Christina Foks (later geschreven als Fox), geboren 5 maart 1821.

In een brief van dominee F. L. Rutgers te Huis ter Heide van 29 januari 1862, waarin hij haar aanbeveelt, staat onder meer het volgende te lezen:

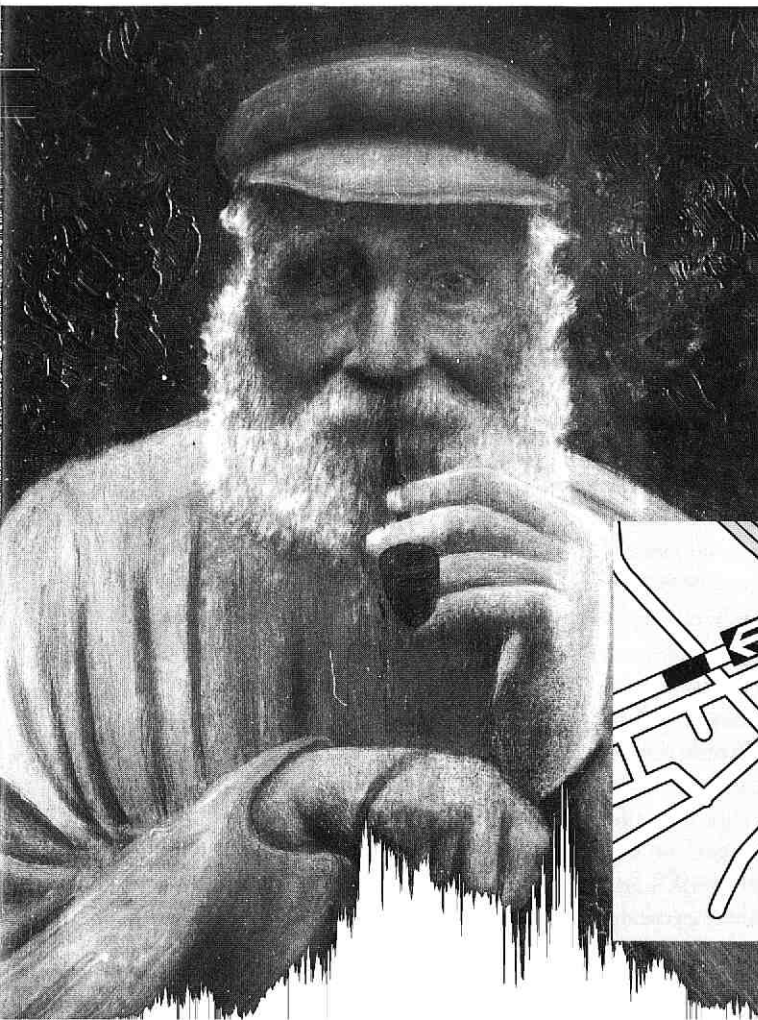
"Haar oudste zoon (± 19 jaar) is dan nog wat dichter bij zijn werk; hij is arbeider bij mevrouw Steengracht, waar hij vast daggeld verdient. Zijzelve is altijd gewend om geïsoleerd te wonen, de laatste 20 jaar op Kampoord en vroeger daar in de buurt, toen haar vader tolgaarder was aan den tol op de Waterheuvel. En bovendien heeft zij kinderen

in huis, die dan ook desgevorderd op de tol kunnen passen".

Zij heeft deze functie maar enkele jaren vervuld, want in oktober 1864 vertrok zij naar Soest. Op 15 september 1864 werd in de aandeelhoudersvergadering van de Dolderseweg ter vervulling van de vacature van tolgaarder, ontstaan door het vertrek van 'vrouw Fox', haar zoon Andreas benoemd, "zullende voor weekhuur van het tolhuis betalen 50 cents en daar tegenover genieten een tractement voor de waarneming van de tol van 50 cents per week".

De opbrengst van de tol aan de Dolderseweg is nooit indrukwekkend geweest. In 1862, 1863 en 1864 werd respectievelijk f 94,32, f 113,98 en f 115,22½ ontvangen, bedragen welke nauwelijks voldoende waren voor de kosten van onderhoud van de weg en het tolhuis. De gemeente Zeist heeft dan ook altijd de jaarlijkse aflossing van de geldlening moeten betalen, waarvoor zij zich bij de aanleg had garant gesteld.

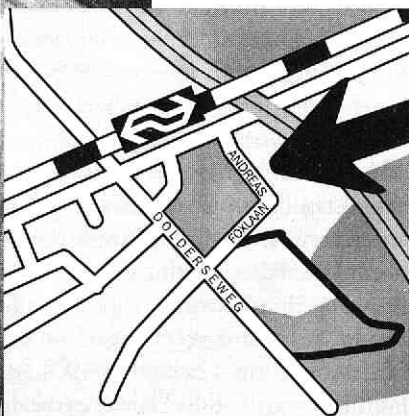
Toen in 1898 de aanleg van de spoorwegaf takking naar Baarn voltooid werd kwam er een eind aan het

Andreas Fox (1842-1932) tolgaarder en overwegwachter.
FOTO COLLECTIE
VAN DE POLL STICHTING

Op 4 oktober 1971 is een zijweg van de Dolderseweg naar hem genoemd.

INFOGRAFIEK F.RUYS

tolgaardersambt van Andreas Fox. Tussen de Commissie van Administratie van de Dolderseweg en de Utrechtse Locaalspoorweg Maatschappij werd een overeenkomst gesloten, waarin de spoorwegmaatschappij zich bereid verklaarde van 1 juli 1898 tot en met 31 december 1913 de bediening zowel van de nieuwe, als van de bestaande tolboom onder haar toezicht op de dragen aan de vrouw van een der wachters, die belast zouden worden met de bediening van de spoorwegaansluiting aldaar.

De spoorwegmaatschappij had overigens in een van de voorwaarden de volgende ontsappingsclausule ingebouwd:

G) Partij ter andere is niet verplicht zich met de verdere bediening van de tolbomen in te laten, indien te eeniger tijd geen der wachters eene vrouw heeft of indien dit wel het geval is, geen dezer vrouwen bereid is als tolgaardster op te treden. Zonder eenige aansprakelijkheid daarvoor op zich te nemen zal partij ter andere er evenwel naar streven dat steeds een wachter ter plaatse dienst doet, wiens vrouw zich met de bediening der tolboomen kan en wil belasten.

Fox mocht voorlopig in de tolgaarders woning blijven wonen. De wijze, waarop dat geregeld werd klinkt ons wel wat vreemd in de oren. Na de gebruikelijke bepalingen over de huurbetaling (van f0,50 per week) erkent hij "geen eigenaarsreparatiën te zullen kunnen vorderen en indien noodig, die voor eigen rekening te doen verrichten, zonder eenige verantwoordelijkheid voor de commissie als verhuurder en verklaart hij zich tevens bereid om bij de eerste aanzegging gewillig en zonder tegenspraak de gezegde woning te zullen ontruimen en met het land aan de commissie op te leveren.

Op 15 juni 1898 schreef de directeur van de *Nederlandsche Centraal Spoorweg Maatschappij*, dat deze maatschappij alle rechten en verplichtingen had overgenomen van de *Utrechtse Locaal Spoorweg Maatschappij*. Met de plaatsing van de tweede tolboom zou ten spoedigste een aanvang worden gemaakt, terwijl gevraagd werd voor tijdige instructie te willen zorgdragen van de echtgenote van de telegrafist-wissel-

wachter Van der Mark, die als tolgaardster zou gaan optreden.

De dames hebben niet lang het tolgaarderswerk behoeven te doen. In de vergadering van de gemeenteraad van 11 oktober 1904 deelde de burgemeester mede, dat de heren Ram van Bottestein en Huydecoper hadden medegedeeld, met ingang van 1 januari 1905 als leden van de commissie van administratie van de Dolderseweg af te treden, zodat hij dan nog alleen als lid overbleef. Omdat de kosten van onderhoud toch door de gemeente moesten worden bedragen stelden burgemeester en wethouders voor het beheer en onderhoud van de weg met ingang van 1 januari 1905 over te nemen en de tolheffing te handhaven.

Hier toe werd door de gemeenteraad besloten. In de volgende raadsvergadering, gehouden op 26 oktober 1904, was er een bezaarschrift aan de orde van de heer A.A.H Boissevain, wonende op Prins Hendriksoord aan de Soestdijkerstraat-weg tegen het raadsbesluit van 11 oktober 1904 tot heffing van tolgelden op de

Dolderseweg. Het raadslid J. Blooker, wonende op Zandbergen te Huis ter Heide, kon zich zeer goed voor stellen, dat de heer Boissevain, die toch reeds zoveel in de gemeentelasten bijdroeg, waar voor hij zo weinig genoot, het minder prettig vond niet per automobiel het dorp te kunnen bereiken, b v. om zijn kiezersplicht te vervullen, zonder daarvoor nog een extra belasting te betalen.

Omdat de opbrengst van de tol toch weinig te betekenen had en hij het van belang achtte, dat *de toegang tot de gemeente in genen dele word bemoedijkt*, stelde hij voor het besluit van 11 oktober 1904 tot het heffen van tolgelden op de Dolderseweg in te trekken. Het voorstel werd aangenomen met acht stemmen voor en vijf tegen en de Dolderseweg was voortaan tolvrij.

Leo Visser

GERAADPLEEGDE BRONNEN

GEMEENTE-ARCHIEF ZEIST: ARCHIEF VAN DE COMMISSIE VAN ADMINISTRATIE OVER DE DOLDERSEWEG. NOTULEN VAN DE GEMEENTERAAD VAN 31-1-1902 / 5-4-1906.

Zeist is méér

dan een aantal stereotypen uit het verleden

In 1970 kreeg de toen nog geheten Van de Poll Stichting de beschikking over de ruimte in het Zeister Slot, dat na het gereedkomen van de restauratie in 1969 een nieuw leven begon als "huis van de gemeente Zeist".

De heren Dr. K.W. Galis, conservator, en W.Grapendaal, archivaris van de Van de Poll Stichting, waren na de verhuizing van onze stichting naar het Slot drie dagen aldaar aanwezig om ervoor zorg te dragen dat de Van de Poll Stichting "meer voor het grote publiek" zou gaan leven. Januari 1971 verscheen als nieuwe loot aan de activiteitenstam het Bulletin van de Van de Poll Stichting.

"Het bulletin wil kennis geven van de activiteiten onzer stichting, maar ook mededeling doen van nieuwe ideeën of nieuwe vondsten", aldus de toenmalige voorzitter

c.q. burgemeester Mr. Dr. A.A.H. Stolk van Zeist.

Met veel inzet en eenvoudige middelen is 25 jaar lang het Bulletin, later voorafgegaan ter verduidelijking door 'Seijst', uitgegeven met verenigingsnieuws en historische artikelen. Het heeft een plaats verworven temidden van de lokaal-historische periodieken in de Provincie Utrecht.

Met ingang van dit jaar, 1997, heeft 'Seijst', nadat eerst in 1995 de stichting een gedaanteverandering in naam (*Zeister Historisch Genootschap Van de Poll Stichting*), statuten (los van de gemeente Zeist) en organisatorische opzet (de voorzitters van de commissies zitten in het bestuur) heeft ondergaan, een nieuwe lay-out ter vergroting van de binding met onze ongeveer 800 contribuanten. Een eigentijdse

vormgeving van een lokaal-historisch tijdschrift betekent hopelijk een verdere aantrekkingskracht op eenieder in Zeist of daarbuiten, die graag meer wil weten over de historisch gegroeide achtergrond van de eigen directe woonomgeving, de Zeister maatschappelijke organisaties, het Zeister bedrijfsleven, het onderwijs, de cultuur en de sport en niet te vergeten de Kerken in Zeist.

Zeist is meer dan een aantal stereotypen uit het verleden, die ons soms nog achtervolgen. "Het deftige dorp" van Johan de Meester is een dynamische gemeente op de Utrechtse Heuvelrug waar veel in snel tempo verandert. Veranderingen zijn alleen te begrijpen tegen de coulissen van de eertijds bestaande historische werkelijkheid. 'Seijst' wil daartoe een vernieuwde, prettig leesbare, historische gids zijn. Ik wens de redactie alle succes en de lezer veel plezier!!

Vincent A.M. van der Burg

Voorzitter Zeister Historisch Genootschap Van de Poll Stichting

Het jaar 1996 werd gekenmerkt door een aantal markante feiten en gebeurtenissen. Na de in 1995 doorgevoerd statutenwijziging en bestuurshervorming met alle daarmee gepaard gaande drukte, kon in het afgelopen jaar een tweetal grote projecten, het verschijnen van het laatste deel van de 'Bronnen voor de Geschiedenis van Zeist' en de uitgave van de editie Zeist van de 'Kadastrale Atlas' worden afgerond. Voor de financiering en presentatie van de Atlas werkte het bestuur van het Zeister Historisch Genootschap-Van de Poll Stichting samen met een werkgroep vanuit de Provincie Utrecht. Op 15 november vond, in een stijlvolle bijeenkomst in de Raadzaal van het Zeister Gemeentehuis de aanbidding van het eerste exemplaar aan de heer Faas, directeur van het Utrechtse Kadaster, plaats.

Tijdens de viering van het 45-jarig bestaan van het Zeister Historisch Genootschap op 6 september was een belangrijk programma-onderdeel de overhandiging van het deel III van de 'Bronnen' aan de Commissaris van de

Een museum

Koningin de heer Beelaerts van Blokland en aan de burgemeesters van Bunnik, de Bilt, Driebergen en Zeist.

Als sprekers traden op de heer Beelaerts van Blokland, de historicus: C. Dekker, die vanuit verschillende gezichtshoeken de geschiedenis van de provincie belichtten, de burgemeester van Zeist, de heer Boekhoven en onze voorzitter de heer Van der Burg. Afscheid werd genomen van de bestuursleden mevrouw Mollen en de heer Meerdink, die zich respectievelijk twintig en vijfenveertig jaar met veel deskundigheid en energie voor het Genootschap hebben ingezet.

Dankwoorden en cadeaux vielen hun ten deel. Zonder sponsorhulp was de jubileumviering onmogelijk geweest. Onze dank gaat uit naar de *Zeister Businessclub*, *Lions-club Zeist*, de *Rotaryclub Zeist* en de directie van *Hotel Figi*. Hun

bijdragen en die van de Boekhandels *Kramer & Van Doorn* en *Groenveld* hebben ons zeer geholpen.

Ook van de *De Monte Verloren Stichting* ontvingen wij een bijdrage. Deze laatste verleende steun aan de uitgave van de "Bronnen", evenals het *Anjerfonds Utrecht*, de *Stichting Lameris Foundation* en de gemeente Zeist. Tot onze spijt bleek het niet mogelijk een financiële bijdrage voor de jubileumviering van de gemeente te krijgen.

Sinds ongeveer 20 jaar stond er in de kelder van de voormalige gemeentelijke LTS een aantal grote voorwerpen, samenhangend met stukjes Zeister historie, die ooit aan de Van de Poll Stichting waren geschonken.

De opdracht van de gemeente de berging te ontruimen gaf aanvankelijk problemen, die echter in de zomer konden worden opgelost. De gevelsteen van het landgoed 'Heerewegen' zal

worden geplaatst in de nieuwbouw van het gelijknamige verzorgingshuis. Op pagina 20 wordt beschreven hoe een nieuw onderdak voor de beide arijnkarren is gevonden.

Vanaf medio 1996 zijn gesprekken gevoerd met de Broedergemeente om een, al lang rondzwevend, idee gezamenlijk tot oprichting van een museum te komen, nader te onderzoeken. Bij het schrijven van dit verslag, half januari 1997, is inmiddels wel duidelijk dat dit geen eenvoudige zaak is; wellicht onhaalbaar.

Uiterlijk in de zomer van 1997 moet er duidelijkheid zijn op de punten die bepalend zullen zijn of er stappen gezet gaan worden, die leiden in de richting van een Zeister museum. Met name is daarbij de opstelling van de gemeente belangrijk.

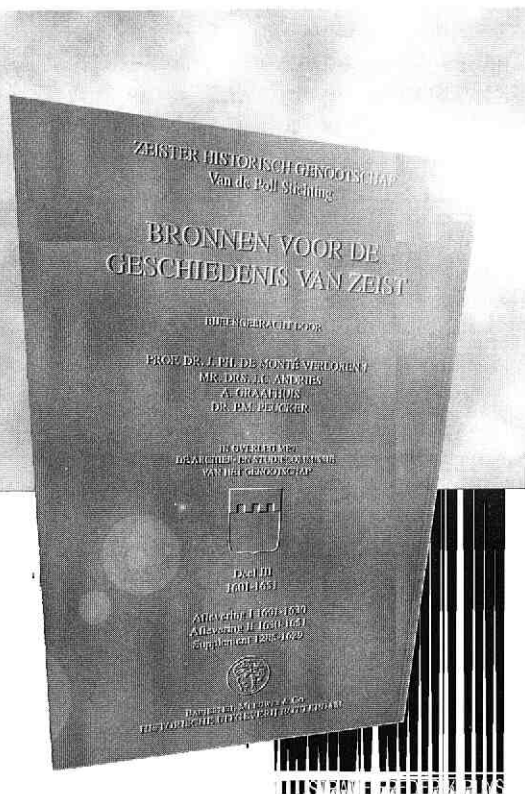
De contacten tussen het Zeister Historisch Genootschap en het Zeister gemeentebestuur verlopen weinig hoopgevend. Dat geldt niet alleen het eventuele museum, maar vooral ook de mate waarin het College zich verantwoordelijk wenst te stellen voor beheer, behoud en bovenal huisvesting van het hele complex van bezittingen en activiteiten van het Genootschap. Tot nu toe is geen uitspraak hierover gedaan. Ons bestuur heeft aan de Provinciale

Archief Inspectie verzocht een rapport op te stellen over de huidige en de gewenste huisvesting. Wanneer dit rapport is uitgekomen, zal het onderwerp van nieuwe gesprekken met het gemeentebestuur zijn.

De tijd dringt, omdat de huisvesting in het Slot niet alleen te klein is, maar ook klimatologisch ongeschikt om nog veel langer dienst te kunnen doen. Gesprekken met de Stichting "Behoud Nassauhuis" hebben niet geleid tot plannen voor verhuizing naar dit pand.

Er moet nu worden gewacht op huisvesting in of bij het gemeentehuis en dat kan nog enige tijd duren. Er was ook goed nieuws, in de vorm van uitbreiding van de activiteiten, in het afgelopen jaar. Door de komst van de heer Jaap van Zoonen, die vanuit zijn werk deskundig is op het gebied van audiovisueel materiaal, kon een grote stap worden gezet naar optimaal gebruik van de audiovisuele collectie van het Zeister Historisch Genootschap.

Er is een nieuwe commissie ingesteld (een separaat verslag vindt u op pagina 13 van dit Bulletin), en het streven is erop

gericht een toekomstgerichte aanpak te realiseren. Een woord van dank aan de heer Henk Wels, die lange tijd als solist met het aanwezige materiaal heeft moeten werken, mag hier niet ontbreken. In dit kader mag ook het uitbrengen van een moderne, aansprekende wervingsfolder niet onvermeld blijven. Deze in veelkleurendruk in augustus 1996 beschikbaar gekomen folder, die tot stand kwam door financiering vanuit de De Monte Verloren Stichting, blijkt uitstekend aan te slaan. Op 13 december was ons bestuur vertegenwoordigd bij de heropening van *Villa Blanda* (zie pag. 18).

In de laatste bestuursvergadering van 1996 is besloten niet langer te spreken van 'vrijwilligers van het archief', maar van 'leden van de Commissie Beheer Collecties en Documentatiecentrum'. Aan hun veelzijdige werkzaamheden wordt hierdoor meer recht gedaan. Het bestuur is hen allen veel dank verschuldigd, evenals uiteraard aan de leden van de andere commissies.

Het donateursbestand blijft schommelen rond de 800 (zie pagina

HET BESTUUR

Per 31 december 1996 was het bestuur als volgt samengesteld:

Voorzitter

Mr dr V.A.M. van der Burg

Secretaris

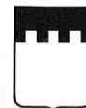
J. Verbeek-Stapensea

Penningmeester

C.E.G. ten Houte de Lange

Bestuurslid

Drs. G.M.W. Ruitenbergh

DE COMMISSIES en hun voorzitters

Lezingen en Excursies

C.J. Bardet

Collecties en Doc.centrum

C.W. van den Berg-van Barneveld

Redactie Bulletin Seijst

Ing. J.J.B. Fluitman

Tentoonstellingen

Drs. K. Veenland-Heineman

Audiovisuele Collecties

J. van Zoonen

Publicatie

V. van der Burg (interim)

22). Een groot aantal van hen was aanwezig bij de jubileumviering op 6 september. Hun bijdragen zijn en blijven onmisbaar. Het is de bedoeling ook in de komende tijd jaarlijks een grote bijeenkomst te organiseren, naast de gebruikelijke lezingen en excursies.

De lokale pers, schrijvend en via de

kabels, toonde traditie getrouw veel belangstelling voor het reilen en zeilen van het Zeister Historisch Genootschap. Wij hopen en verwachten dat dat zo zal blijven, want ook hun support is voor ons onmisbaar.

J. Verbeek-Stapensea

SEIJST heet voortaan Seijst

Evenals het vorige jaar kende ook 1996 ingrijpende personele wisselingen. Versterking kregen we van de historicus M. Roeder, reeds een goede bekende op het archief. De heer Meerdink nam na vele jaren trouwe dienst afscheid en ook mevrouw Van Bueren vertrok. Zij was meer dan een jaar lang verantwoordelijk geweest voor het typwerk en de lay-out. Doordat het werk wat zij deed niet onmiddellijk kon worden overgenomen, kwam het derde nummer later uit dan de bedoeling was. Nogmaals onze excuses.

Gelukkig vonden we een waardige opvolger in de persoon van Frédéric Ruys. Dankzij zijn inzet, kennis (van bijvoorbeeld tekstverwerking en opmaak) en zijn journalistieke vaardigheden kwam alles toch nog goed. En hoe! Met gepaste trots kunnen wij u nu een geheel vernieuwd bulletin presenteren.

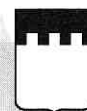
U begrijpt dat aan dit nummer vele discussies zijn voorafgegaan niet alleen met betrekking tot de vormgeving (formaat, lettertype, aantal kolommen, steunkleur etc.), ook de inhoud was onderwerp van gesprek: *Hoe bewaken we de kwaliteit, hoe verbeteren wij het contact met u, de lezer? Waar willen we met ons blad naar toe? Nieuwe rubrieken? Nieuwe schrijvers? Nieuwe onderwerpen?*

In de komende nummers zal dit alles nog duidelijker gestalte krijgen.

Op deze plaats wil de commissie een ieder die in het afgelopen jaar op enigerlei wijze een bijdrage heeft geleverd aan Seijst, hetzij als auteur of anderszins bedanken.

Vanwege het gevaar iemand te vergeten, noemen we niemand met name, maar we voelen ons zeer geholpen.

J.A. van den Dikkenberg

Commissieleden

Dhr. J. Fluitman (voorzitter),
dhr. J.A. van den Dikkenberg
(hoofdredacteur), dhr. F. Ruys
(vormgever), mevr. A. Bal
(secretariaat) en de heren M.
Roeder en Th. Ruys.

De expositie van rijke collecties

In de bestuursvergadering van 1 juli 1996 werd besloten de naam van het 'Archief' te wijzigen in de *commissie Beheer Collecties en Documentatiecentrum*, waarmee meer recht wordt gedaan aan de functie en plaats, welke deze commissie inneemt binnen de structuur van onze Stichting. Blijven enerzijds de werkzaamheden van de vrijwilligers in de zgn. Van de Poll Kamer van het Zeister Slot onveranderd, anderzijds is het de bedoeling dat meer ruimte en tijd wordt vrijgemaakt om belangstellenden inlichtingen en inzage te geven in onze rijke collecties boeken, platen, prenten, knipsels e.d..

Hoe zeer dit laatste wordt gewaardeerd, bleek ons bij de laatste

kleine tentoonstelling in september vorig jaar tijdens de Open Monumenten-dag.

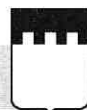
In het kader van het landelijk thema 'Industrieel Erfgoed' was op overzichtelijke wijze een inventarisatie gemaakt van de vele bedrijven en industrieën, groot en klein, welke destijds in Zeist gevestigd waren. Hierbij dient vooral de Broedergemeente genoemd te worden, welke sinds haar vestiging in Zeist in 1746 aan diverse ambachtslieden werk heeft verschaft (zie pagina's 138 t/m 143 in het door de Hernhutters uitgegeven boek t.g.v. het 250-jarig bestaan).

Tot onze grote voldoening kunnen wij tot het jaar 2000 gebruik blijven maken van de (te) kleine, doch bij de stijl van

ons Genootschap passende, ruimte in het Zeister Slot.

Bij het 45-jarig Jubileum op 6 september 1996 is Mevrouw Drs. J.C. Mollen-Hengeveld als bestuurslid teruggetreden; haar plaats wordt thans ingenomen door Mevr. C.W. van den Berg-van Barneveld. Een woord van dank gaat, behalve aan onze medewerkers, speciaal uit naar het drietal Mollen, Bardet en Visser, die ons met hun aandacht, zorg en advies steeds terzijde staan en dit hopelijk nog vele jaren zullen blijven doen.

C.W. van den Berg-van Barneveld

Commissieleden

De dames Mollen-Hengeveld, Mietz, Hofman-Roggeveen, Van den Berg-van Barneveld en de heren Bardet, Drs. Roeder, Albrecht, Niessen en Tijtgat.

Videovoorstellingen

Het vorig jaar, 1996, was een bijzonder actief jaar voor het audiovisuele deel van de Van De Polls-Stichting. Mede op verzoek van Henk Wels ging het bestuur op zoek naar een persoon die zou kunnen helpen de audiovisuele activiteiten nieuw leven in te blazen. Deze werd in februari gevonden in mijn persoon, Jaap van Zoonen, video-editor te Hilversum.

Henk en ik hebben samen de knelpunten geïnventariseerd en lieten in mei een plan van aanpak het licht zien. In dit plan van aanpak hebben we alle aspecten op een rij gezet die bij een verantwoord historisch audio-visueel beleid van belang zijn, zoals de conservering van het oudste materiaal, de verwerving van nieuwe items (films, video's, dia's, etc.), het toegankelijk maken van de collectie-items voor derden, het organiseren van externe activiteiten (b.v. filmvoorstellingen). Naar aanleiding van dit plan ging in de maand

FOTO JAAP VAN ZOONEN

Cameraman Cees Linnenbank en regisseur Marjolijn Droog aan het werk bij de heer Van Denderen voor de documentaire over de Broedergemeente in Zeist. De heer Van Denderen vertelt in de film 'Goede Buren' over zijn werk bij de textielfirma Van Wees & Weis in de zeventiger jaren op het Broederplein en, na de brand, aan de Godfried van Zeistlaan. Op maandag 24 maart wordt de film gratis in Figi vertoond.

Voor meer informatie over de VHS-band: J. van Zoonen, (030) 695 15 88.

juli het bestuur van de stichting over tot het oprichten van een commissie Audiovisuele Collecties, met mijzelf als voorzitter.

In de zomer en het najaar ben ik op zoek gegaan naar nieuwe kundige en enthousiaste medewerkers bij de eigen achterban en bij andere clubs. Met succes, er is nu (maart '97) een prima ploeg actief.

Er is een begin gemaakt met de toekomstige filmcatalogus. Deze wordt ingevoerd in de computer, we hopen in de loop van dit jaar een boekwerkje te publiceren waarin de in bezit zijnde films en video's worden gerubriceerd en op inhoud kunnen worden geraadpleegd. Tevens worden in deze catalogus items als audiobanden, grammofoonplaten etc. opgenomen. Op termijn verwacht ik ook de in bezit zijnde dia's en glasplaten in deze catalogus op te nemen.

Een ander project - wat al van start ging in de zomer van '96 - is de in eigen beheer gemaakte documentaire over de gevolgen van 250 jaar Broedergemeente in Zeist. Op 24 maart gaat de videofilm

in Figi in première. De toegang is gratis.

Op 6 september hebben we een filmreportage gemaakt van de viering van het 45-jarig jubileum van de Stichting. Ook deze film (op video) zal in het voorjaar voor vertoning gereed komen. Van deze dag, zowel als van andere feestelijke bijeenkomsten, werd bovendien een fotoreportage gemaakt.

Een goede traditie is in oktober opgepakt; we hebben weer een filmvoorstelling over oud-Zeist georganiseerd. De opkomst was goed, Henk Wels was leuk als vanouds. Mede door deze avond was de lijst met nieuwe donateurs in het daaropvolgende bulletin indrukwekkend.

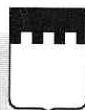
In november is een begin gemaakt met het project van de conservering van de oudste 8 mm en 16 mm films. Dit is een project dat waarschijnlijk meerdere jaren in beslag zal nemen; het is specialistisch - en dus duur- werk. We hebben contact opgenomen met het *Audiovisueel Archief Centrum*, het AVAC in Hilversum, waar men zich o.a. bezig houdt met de filmarchieven van de Nederlandse omroepen. In Hilversum worden op dit

moment de eerste oude Zeister films gereinigd en eventueel van nieuwe lassen en perforatie voorzien. Daarna worden ze gecopieerd op videoband.

Een van de laatste acties in het jaar 1996 - vlak voor de kerst - was de renovatie van de 16 mm film-projector. De projector is aangeschaft in 1989 en bleek hoognodig toe te zijn aan een grote beurt bij de dealer.

We kijken terug op een enerverend oprichtingsjaar, met veel perspectief.

Jaap van Zoonen

De commissieleden

Mevrouw drs. Marjolijn Droog,
mevrouw Tineke Forma, de heren
Kees Linnebank, Piet Goedhart,
Aad de Groot, Henk Wels en Jaap
van Zoonen.

Bronnenonderzoek 'Zeister middeleeuwen' na 39 jaar afgerond

Vier decennia voor 8 eeuwen

De commissie vergaderde in 1996 niet plenair. In september 1996 namen afscheid de voorzitter Mr. Dr. J. Meerdink en het lid Mr. Dr. A. Stolk. De commissie is beide leden veel dank verschuldigd voor het in de afgelopen jaren verrichte werk.

Dr. P. Peucker vertrok naar het buitenland. Per 6 september 1996 fungeert Mr. Dr. Van der Burg als waarnemend voorzitter. De commissie hoopt spoedig in het voorzitterschap en de vacatures te voorzien. Ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan verscheen het laatste deel van de Bronnen 1630-1651 in

een oplage van 250 exemplaren bij de *Historische Uitgeverij Rotterdam*.

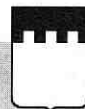
Daarmee is de bronnenpublicatie, begonnen in 1957 bij *Van Gorcum* te Assen, over de periode 838-1651 afgesloten. Een uniek project: geen enkel dorp in Nederland beschikt over een dergelijke bronnenuitgave. De hele serie is bij onze stichting nog steeds verkrijgbaar.

Naar verwachting zal t.z.t. de publicatiecommissie ter beoordeling een manuscript over de Zeister lichtmetaal (zgn. "bestek") industrie worden aangeboden. Op 15 november 1996 verscheen met grote financiële steun van

onze stichting de Historische Kadastrale Atlas van Zeist als tweede in een reeks binnen de Provincie Utrecht. Ook bij deze publicatie waren leden van onze commissie betrokken.

De commissie staat open voor de beoordeling van manuscripten de geschiedenis van Zeist betreffende. Het contact verloopt via de secretaris van het bestuur van de stichting.

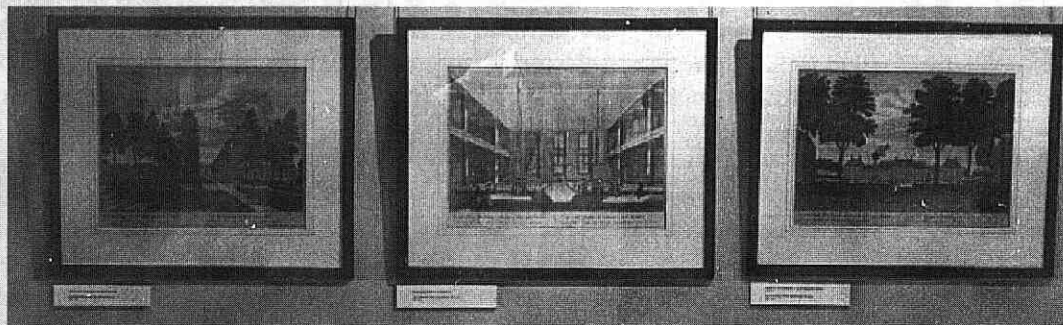
Mr. Dr. V.A.M. van der Burg.

De commissieleden

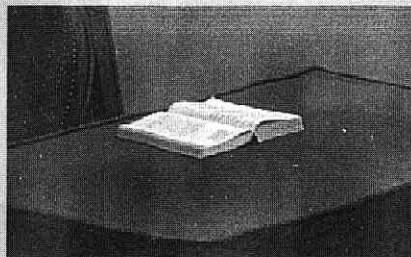
Mr. Dr. V.A.M. van der Burg, Mevr. C.L. Peucker-Martin, Dr. P. Peucker, Drs. W.M.A. Roeder, Drs. Th.G.P.M. Ruijs

Vergeten collecties

De commissie heeft in 1996 een tentoonstelling georganiseerd in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de Evangelische Broedergemeente, te weten de heren A. Kleinmans, P. Peucker, C. Scheer en H. Wels. Deze tentoonstelling met de titel 'Leven als Liturgie' was van 11 t/m 30 mei te zien in de Vleugelgalerie van Slot Zeist. Aanleiding vormde het feit dat het in 1996 250 jaar geleden was dat de Broedergemeente zich in Zeist vestigde. In deze tentoonstelling waren

tekeningen, prenten, foto's, documenten e.a. objecten bijeengebracht, die de verwevenheid van het dagelijks leven en het geloofsleven illustreerden. De

bruiklenen waren afkomstig van de Evangelische Broedergemeente Zeist, het Rijksarchief Utrecht (waar het EBG-archief is gedeponeerd) en van verschillende particuliere bruikleengevers. Bij de verzorging van het materiaal en de inrichting van de tentoonstelling werden wij geholpen door de Gemeente Zeist, het Gemeentearchief te Utrecht, Museum Flehite te Amersfoort, Wortmann Mode en de heer G. Kleinmans, bode te Zeist. G.M. Hasewinkel en W. Crone

verzorgden de fotografie. De toezichhouders waren vrijwilligers van de Broedergemeente, het Gilde en het Zeister Historisch Genootschap. Zij ontvingen in een periode van (bijna) drie weken ruim 2000 bezoekers. Het succes van deze tentoonstelling was slechts mogelijk dankzij de hulp van een groot aantal enthousiaste vrijwilligers.

Het project 'Vitrines aan Het Rond' werd in 1996 niet voltooid. Naar verwachting wordt dit project in 1997 gerealiseerd. Hebben wij de afgelopen jaren tentoonstellingen gemaakt met veel bruiklenen - de onderwerpen brachten dat met zich mee-, in de toekomst wil de tentoonstellingscommissie meer het eigen bezit van de Stichting in de schijnwerpers plaatsen. Daartoe is verkennend onderzoek gedaan naar 'vergeten collecties'. In voorbereiding is een fototentoonstelling van afdrukken van glasnegatieven.

Voor medio 1997 staat een tentoonstelling over de familie Van de Poll op het programma. Eind 1996 is overleg gepleegd met de Gemeente Zeist

over het gebruik van de Vleugelgalerie van Slot Zeist. Het ziet ernaar uit dat de Stichting twee weken per jaar over deze expositieruimte zal kunnen beschikken.

Karen Veenland-Heineman

Commissieleden

De heer J.H. Heimel, de heer F. Kuster, mevrouw E. Stades-Vischer en mevrouw K.M. Veenland-Heineman.

“Villa Blanda”

Medio december vorig jaar kreeg het Historisch Genootschap Van de Poll-Stichting een unieke kans eigenaar te worden van een Norton-pijpewel. Deze waterpomp bevindt zich, naar wordt aangenomen, sinds de bouw rond 1870, in het herenhuis “Villa Blanda” aan de Utrechtseweg 51. Curieus is een gedeelte uit een kranteknipsel van die tijd:

“Vooral die “Villa Blanda” had iets romantisch over zich. In de wandeling heette ze “Klein-Schiedam”; boze tongen beweerden, dat er bij het onder de kap brengen van de werklieden “vaten jenever verschonken waren”

De “Villa” heeft in haar geschiedenis vele bewoners van diverse pluimage gehuisvest, waaronder van 1959-1995 het Productschap voor Pluimvee en Eieren. Deze eigenaar/gebruiker meende

dat benoemde waterpomp inmiddels hersteld en op de oude locatie teruggebracht, onlosmakelijk met de oude Buitenplaats verbonden diende te blijven. Na het overhandigen, passend in stijl, van een symbolisch bedrag ad f1,- in contanten, kon vervolgens aan de nieuwe eigenaars de pomp in bruikleen worden afgestaan. Zo is de *Alpha Omega Adviesgroep* na 120 jaar de huurder en bewoner geworden van dit geheel gerestaureerde pand.

Het huis bergt in geheime kieren verzwegene woorden, alsof niets verging, zal overleven. De gevel spant herinnering, laag na laag en kaatst de gulle schaduwvlach van dominee, jonker en bedelaar. Op het bordes wuift verleden naar vandaag.

Geïnteresseerden in de geschiedenis van het “Huis Villa Blanda” en/of andere buitenplaatsen, nodigen wij uit een bezoek te brengen aan het ons documentatiecentrum van onze Stichting in de Van de Poll-kamer.

J. Verbeek-Stapensea

Met dank aan d.e heer Bert Staal, werkzaam bij het PPE.

Lezingen en excursies

Op 25 april hield de heer T. van der Aalst (streekarchivaris van het land van Heusden en Altena) een middaglezing over Heusden ter voorbereiding op de excursie naar Heusden op 27 april.

Op 7 augustus werd een middagexcursie georganiseerd naar Kasteel "De Haar" te Haarzuilen.

Op 3 en 9 oktober waren we met vee leden op "De Cannenburg" te Vaassen voor een rondleiding. Er was grote belangstelling, waardoor een tweede excursie kon worden gemaakt.

Op de avond van 11 november hield de heer H. Reinders uit Bunnik een lezing over de geschiedenis van het Zeister Ziekenhuis, tegenwoordig het Lorentz Ziekenhuis. Helaas werd deze lezing slecht bezocht.

Activiteiten '97

Haarlem

De dagexcursie naar Haarlem op donderdag 17 april is volgeboekt. U kunt zich nog aanmelden op het opgave formulier dat was ingesloten bij het december '96 bulletin, maar u moet rekening houden met een plaats op de wachtlijst.

Amsterdam

Op 20 juni is een (symbolische) aanbieding door de directie van het gemeentearchief Amsterdam van de inventarisatie van het archief van de freules Van de Poll aan het Zeister Historisch Genootschap gepland.

Deze bijeenkomst wordt gehouden op de Congresszolder van het Slot Zeist, aanvang 15.30 uur. De donateurs van de Van de Poll Stichting zijn welkom. Behalve een medewerker an het Amsterdams archief zal ook de heer Woelderink, directeur van het

Koninklijk Huisarchief, spreken. "De aandacht voor particuliere archieven in de 19e eeuw" is de titel van zijn inleiding.

Amersfoort

Donderdagmiddag 31 juli om 14.30 uur zal de heer B.G.J. Elias een middaglezing houden over de stad Amersfoort. Deze lezing vindt plaats in een zaal van de Evangelische Broedergemeente, Zusterplein 20. De lezing met dia's is mede bedoeld als voorbereiding voor de middagexcursie naar Amersfoort op 14 augustus. U kunt zich voor deze excursie opgeven d.m.v. bijgaand opgaveformulier.

Doorwerth

Voor zaterdagmiddag 11 oktober staat er een middagexcursie naar Kasteel Doorwerth op het programma. Daarover leest u meer in het volgende nummer.

Kargadoor

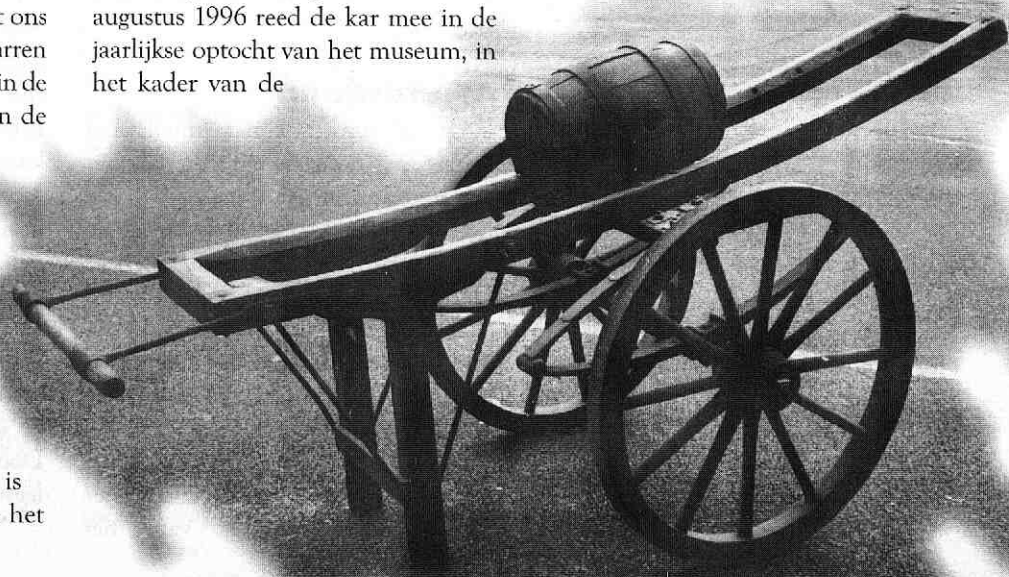
In 1984 werden aan onze stichting twee karren geschonken. Van de azijnfabriek "de Ster" in de Maurikstraat een handkar met een azijnton. En van W.D. Slijkhuis, Nooitgedacht 6, een bakfiets, waarmee 35 jaar lang brood werd bezorgd in Zeist. Helaas is het ons in al die jaren niet gelukt de twee karren te exposeren. Ze werden opgeslagen in de kelder van de voormalige LTS aan de Dijnselfurgweg. Omdat de gemeente Zeist die gebouwen een andere bestemming wil geven, dan wel slopen, moesten de genoemde karren uiterlijk 15 september worden weggehaald. Een goed ander onderkomen was niet te vinden en daarom heeft het bestuur de volgende oplossing gekozen. De bakkersfiets is ondergebracht in de collectie van het

Openluchtmuseum in Arnhem. De azijnkar is opgehaald door vertegenwoordigers van het Karrenmuseum "de Memme" in Zuidwolde bij Hoogeveen. Daar is het aantal azijnvaten aangevuld tot vier. In augustus 1996 reed de kar mee in de jaarlijkse optocht van het museum, in het kader van de

feestdag "Kargadoor". Zo hebben wij als Zeister Historisch Genootschap een bijdrage kunnen leveren aan de collecties van twee landelijke musea.

C.J. Bardet

DE HANDKAR MET ÉÉN AZIJNTON VAN DE FABRIEK "DE STER" AAN DE MAURIKSTRAAT. EIND JULI '96 IS DE KAR OVERGEDRAGEN AAN HET KARREN-MUSEUM IN ZUIDWOLDE.

GROOT HOTEL
„FIGI”
 RESTAURANT

HUJS VAN STANDING MET GE-
 HEEL APART EIGEN CACHET
 TELEF. HOTEL EN BANKET-
 BAKKERIJ 2241 (3 LIJNEN)

5 5 K A M E R S
 KAMERS MET PRIVÉ BAD ENZ.
 VOORZIEN VAN ALLE
 MODERN COMFORT

SCHITTEREND GELEGEN
 TEGENOVER HET RAADHUIS
 AAN DEN RIJKSSTRAATWEG
 AMSTERDAM - ARNHEM

PRIMA WJNEN
 GEDURENDE HET SEIZOEN
 DAGELIJKS CONCERT

Gedurende de afgelopen dertig jaar is het bulletin - elk kwartaal weer - met financiële steun van donateurs tot stand gebracht.

Om een zekere continuïteit voor de komende decennia te garanderen, heeft de redactie-commissie hiervoor een gepaste oplossing gevonden.

Voortaan zal 'Seijst' elk kwartaal aandacht besteden aan aloude advertenties, zoals die gepubliceerd werden in plaatselijke kranten, programmaboekjes of brochures. Vaak verschuilen zich achter deze 'ingezonden mededelingen' boeiende lokale ontwikkelingen.

Bovendien raakt de vormgeving van reclame-uitingen uit het begin van deze eeuw tegenwoordig erg in trek en worden de ontwerpen soms zelfs tot kunstvorm verheven. Reden genoeg dus om hieraan aandacht te besteden.

Om het betreffende bedrijf niet tekort te doen, krijgt het zelf de gelegenheid zich te profileren in een eigentijdse advertentie.

Zie hier een voorbeeld.

*Er is in een
 halve eeuw veel
 veranderd...*

HOTEL - RESTAURANT - THEATERZALEN
 THEATERCAFÉ - BANKETBAKKERIJ - ESPRESSOBAR

*Maar de
 ambiance blijft!*

Z E I S T

Het Rond 2 - 3701 HS Zeist
 tel. (030) 692 73 00 - fax (030) 692 74 68

Welkom!

Nieuwe donateurs

Heer/Mevrouw F.W. Suyderhoud	Huis ter Heide
Y.E.M. Donders en Chr. Breeschoten	Van Renesselaan 62
Mevrouw Th. Kater-van Leeuwen	Driebergen
Mevrouw M.E. Drapers-van Santen	Leusden
Heer/Mevrouw F. Kuiper	Blikkenburgerlaan 97
Heer P.E. Van Oest	Couwenhoven 90-27
Heer/Mevrouw J.W. van Eck	Bunnik
Heer/Mevrouw F. Ph. Janssen	De Clomp 21-64
Mevrouw N. de Niet-Verwoerd	Couwenhoven 45-06
Mevrouw A.E. Ahrendt-van der Waals	Arnh. Bovenweg 16-flat 17
Heer/Mevrouw W.H.I. van der Schuit	Kersbergenlaan 16

Stand

Oude stand (augustus 1996)	796
Anmeldingen	46
Opzeggingen/overleden	32
Nieuwe stand (februari 1997)	810

Adres

Aanmeldingen van nieuwe donateurs, mutaties, etc. kunnen gestuurd worden naar:

**Zeister Historisch Genootschap,
Van de Poll Stichting
Postbus 342 3700 AH Zeist**